

Inimesekesksus erihoolekandes

06.05.2016

Valdkonnad, lühidalt	Kommentaariid pikemalt
<p>1. HEAOLU</p> <p>a. Vabadus valida sõpru ja luua isiklikke suhteid;</p> <p>b. Olemas võimalused saada psühholoogilist tuge. Vaimse tervise probleemidega inimene on teadlik tervislikust toitumisest, valib, mida sööb ja valmistab seda oma oskuste piires;</p> <p>c. Olemas on sobiv keskkond söögi valmistamiseks, ilmastikule vastavad riided, hügieenitarbed, abivahendid jne;</p> <p>d. Teadlikkus liikumise tähtsusest heaolule;</p>	<p>Vaimse tervise probleemidega inimese heaolu on tagatud söömise, puhtuse, soojuse, eluasemega.</p> <p>Elukohas on tingimused igapäevaseks liikumiseks värskes õhus. Inimene liigub vähemalt pool tundi iga päev värskes õhus. Inimesel on õigus kasutada kogukonnas ühiskasutuseks loodud liikumise ja sportimise rajatisi.</p> <p>Inimene on teadlik füüsilise aktiivsuse positiivsest mõjust igapäevasele heaolule .</p> <p>Vaimse tervise probleemidega inimesele on loodud võimalused, et ta saaks võimalikult iseseisvalt otsustada, mida ja millal sööb, arvestades, et sööb vähemalt kolmel korral päevas.</p> <p>Sealjuures on aidatud ja suunatud inimest valima just sellist toitu, mis on tervislik ning tema erivajadusi arvestav. Kui inimene soovib, on loodud võimalused ja abistatakse teda endale ise toidu valmistamisel. Kui inimene soovib ja saab seda endale lubada, siis on loodud võimalused ja abistatakse teda kodust väljas söömisel. Inimene saab oma oskuste piires ja abiga sooritada oste ning luua söömiseks endale sobiv keskkond.</p>

<p>TERVISHOID</p> <p>a. Võrdne ja inimlik kohtlemine arstide poolt;</p> <p>b. Arstid on teadlikud Vaimse tervise probleemidega inimeste erivajadustest (nt hambaravi korraldamine);</p> <p>c. Tervishoiutöötajad on teadlikud erihoolekande süsteemist;</p> <p>d. Meditsiinisüsteem arvestab puuetega inimeste erivajadustega arsti külastamisel.</p>	<p>Vaimse tervise probleemidega inimesel on nii füüsiliselt kui ka muul viisil juurdepääs tervishoiuteenustele.</p> <p>Arstid oskavad suhelda vaimse tervise probleemidega inimestega, oskavad arvestada nende suhtlemisvajadustega. Arstid tunnevad neid erivajadusi.</p> <p>Tervishoiutöötajad orienteeruvad sotsiaalsüsteemis niivõrd, et oskavad suunata inimese vajadusel edasi abi saamiseks.</p> <p>Teenusel olija on võrdselt koheldud teiste patsientidega.</p>
<p>2. ELUASE</p> <p>a. Vabadus valida elukoht;</p> <p>b. Valikuvõimalus, kas ja kellega jagada eluaset;</p> <p>c. Omandivormi paindlikkus (inimese eraomandis, pereliikme omandis, üürikorter, sotsiaaleluruum, teenuseosutaja omandis elamispind jne);</p> <p>d. Kogukonna turvalisus (sotsiaalne integreerumine);</p> <p>e. Teenuse vajaduse muutumisel ei pea muutma elukohta.</p>	<p>Oma sissetulekute ja soovide piires on inimene teinud valiku, kuhu piirkonda soovib elama asuda ning millist tüüpi eluaset eelistab. Psüühilise erivajadusega inimene elab endale või oma perele kuuluvas või üüritavas sotsiaaleluruumis vajadusel koos oma perega. Inimese autonoomiaga arvestatakse, tal on õigus valida, kellega ja kas üldse soovib oma eluaset jagada. Tal õigus ja võrdsed võimalused saada vajadusel omavalitsuse poolt vajalikku tuge oma elu korraldamiseks. Teenuste vajaduse muutumine, ei too kaasa elukohavahetust, vaid inimene saab jääda elama oma koju. Teenused on need, mis vahetuvad ja mida osutatakse inimese elukohas.</p>
<p>3. IGAPÄEVAELU TOIMINGUTE JUHENDAMINE</p> <p>a. Juhendamine ja toetus tugineb inimese individuaalsusele ja</p>	<p>EHK tunnustab Tervise Arengu Instituudi poolt väljaantud „Tegevusjuhendaja käsiraamatus“ (Tallinn 2010) esitatud eetilise praktika printsiipe nii</p>

lähtub võrdväarsusest. Arvestab inimesele sobivat elurütmi, on väärikas ja eetiline.

b. Lähtutakse põhimõttest- nii palju kui vajalik, nii vähe kui võimalik. Suunatud iseseisvumise suurenemisele;

c. Juhendaja on pädev, tal on võimalus ennast ametialaselt täiendada, saada kovichiooni ja supervisiooni;

d. Juhendamine toimub loomulikus keskkonnas loomulike üleminekutega;

e. Igapäevaeluga toimetulekuks on inimesel võimalus kasutada sotsiaalteenuseid (tugiisiku teenus, transporditeenus jne).

hoolekandetöös kui ka ühiskonnas laiemalt. Leiame, et järgides tegevusjuhendajate väljaõppes ja korduvõppes antud väljaandes välja toodud lähenemisi, on Eestis võimalik edukalt läbi viia deinstitutionaliseerimise protsess.

Lisaks peab EHK tähtsaks oma liikmete poolt väljatöötatud igapäevaelu toimingute juhendamise põhimõtteid, milleks on:

a. Juhendamine arvestab inimeste elurütmi ja individuaalsust, on väärikas ning eetiline. Juhendaja ja juhendatav on võrdväärsed.

b. Juhendamine toimub individuaalselt ning seda viiakse läbi põhimõttel: nii palju kui vajalik, nii vähe kui võimalik. Selline juhendamine võimaldab juhendatavatel sooritada võimalikult palju toiminguid võimalikult iseseisvalt.

c. Juhendaja on pädev, tal on võimalus ennast täiendada, saada kovichiooni ja supervisiooni.

d. Juhendamine toimub loomulikus keskkonnas loomulike üleminekutega. Kõik inimesega seotud juhendamistoimingud toimuvad koordineeritult ja järjepidevust silmas pidades.

e. Sotsiaalteenused (sh tugiisiku teenus) on kättesaadavad üle Eesti.

f. Inimestel on õigus olla kaasatud ja osaleda tema elu puudutavatesse tegevustesse. Selleks on loodud võimalused tagasiside jagamiseks ja ettepanekute tegemiseks.

<p>4. SPORT / HUVIHARIDUS</p> <p>a. Võimalus liituda spordiklubidega, mis on osalised üldises spordiklubide rahastussüsteemis (lisakoefitsent, mis katab puudega seotud kulud);</p> <p>b. Spordivahendid on aktsepteeritud abivahendid;</p> <p>c. Ürituste korraldajad, teenusepakkujad, ametnikud on teadlikud, et tihti on psüühikahäirega inimestele sportimine hädavajalik (ravimite kõrvaltoimest tulenev ülekaalulisus, füüsiline tegevus parandab vaimset tervist)</p> <p>d. Soodustatakse para- ja eriolümpia liikumistes osalemist ja võistlustel käimist.</p> <p>VABA AEG</p> <p>a. Võimalus osaleda vabaaja- ja huvitegevustes. Erivajaduste korral abivahendid, tugiisik, et tagada võrdsed võimalused.</p> <p>b. Võimalus suhelda kogukonnaliikmetega, inimestega väljaspool teenuseid;</p>	<p>Sporditegevused on rahastatud ja toetatud KOV poolt.</p> <p>Erihoolekandeteenuse kirjelduses kajastub sportimise pool. KOV on loonud erivajadustega inimeste sportimist edendavad programmid, mis väldivad tänast projektipõhisust. KOVis on olemas töötaja, kelle kohustuseks on spordiklubide nõustamine erivajaduste teemal. Sama töötaja tegeleb ka spordivahendite kui aktsepteeritud abivahendite soetamise küsimusega.</p> <p>Spordirahvas, teenusepakkujad, ametnikud on teadlikud, et paljudele psüühikahäirega inimestele on sportimine hädavajalik (ülekaalulisus seotud ravimitega; füüsiline tegevus parandab vaimset tervist). Niisamuti teadvustatakse intellektipuudega inimeste olemasolu. Rakenduskõrgkoolides, kutsekoolides ja ülikoolis treenereid ettevalmistavates õppekavades puudutakse erivajaduste teemat ning eripedagoogikat. Teenusel olijatel on võimalus liituda spordiklubidega, kes on selleks valmis ehk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - erivajadustega inimeste osalemine klubides on rahastatud (klubides on olemas inimesed, kes on valmis olema tugiisikuteks); - spordiklubides on loodud UNIFED treeningrühmad, mis tegutsevad lisakoefitsendi alusel; - spordiklubid on täieõiguslikud Eesti Eriolümpia liikumise liikmed, samuti Paraolümpia liikmed;
--	--

- spordiklubide poolt korraldatud võistlustel on erivajadustega inimeste kaasamine muutunud loomulikuks ja läbimõeldud tegevuseks;

Teenusepakkujad korraldavad ka omavahel ühiseid spordiüritusi, mis leiavad programmipõhiselt lisarahastust KOVi poolt. Kadunud on spordiürituste *projektipõhisus*.

Spordiklubid on võrdselt koheldud.

Huviharidus

Huvihariduse ja spordi puhul kehtivad KOV-i poolt sarnased rahastamise reeglid ning toetussüsteem. KOV peab vajadusel looma piisava arvu huvikeskuseid, et rahuldada elanike vajadusi. Huvihariduse võimalusi pakuvad organisatsioonid omavad samuti valmisolekut erivajadustega inimestega tegelemiseks nii rahalises kui ka teadmiste osas. KOV-i poolt on loodud tasuta abivahendite võimaldamise süsteem.

Teenusel olija saab osaleda erinevates huvitegevustes võrdsena teiste seas.

Huviharidus kannab olulist rolli teenusel olija suhtlemisringi kui ka silmaringi avardamisel ning sõprade leidmisel väljaspool erihoolekandega seonduvat.

KOV-i osaks nii spordi kui ka huvihariduse vallas on muuhulgas:

- transporditeenuse pakkumine kodukohast sihtkohta;
- finantseering;
- nõustamine;

Teenusepakkuja:

	<ul style="list-style-type: none"> - kaardistab teenusel olija huvid ning osutab abi teenusel olijale meelepärase spordiklubi või huviharidusega seotud asutuse leidmisel; - tegeleb monitooringuga, hoiab ühendust; - vajadusel aitab motiveerida; - leiab võimaluse spordiklubi või huviringi töötajate paremaks informeerimiseks konkreetse inimese erivajaduste alal; - aitab teenusel olijat vajadusel aja ja tegevuste planeerimisel.
<p>5. HARIDUS</p> <p>a. Terviklahendus: põhikool või põhiharidus koos kutsega– kutseõpe – tööpraktika – töö – toetavad teenused - täiendõpe – monitooring;</p> <p>b. Riigis on välja töötatud kutsed EKR tase 2- 1 vähemalt 6 eri töövaldkonnas ja loodud võimalused neid omandada kutseõppes;</p> <p>c. Kutseõppe kestel on toetavad teenused finantseeritud riigi poolt;</p> <p>d. Õpe saab toimuda tavalistes kutse koolides;</p> <p>e. Kaitstud töö on kutseõppe vääriline;</p> <p>f. Elukestev õpe, VÕTA süsteem sisse viidud erivajadustega inimeste programmi;</p>	<p>„Elukestva õppe <i>strateegia seab üldeesmärgiks kõigile Eesti inimestele nende vajadustele ning võimetele vastavate õpivõimaluste loomise kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väärrika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus.</i>“</p> <p>Terviklahendus põhikool – kutseõpe – tööpraktika – töö – toetavad teenused - täiendõpe – monitooring</p> <p>Põhikooli õppekavadesse kohustusliku ainena karjääriõpe, mis sisaldab nii võimalike õppe- kui ka töökohtade külastusi;</p> <p>- Õpetajakoolituse õppekavades, sh. kutsepedagoogikas puudutatakse erivajaduste teemat laiemalt: õppekava sisaldab nii hariduslike erivajadustega täiskasvanud õpilaste õpetamismetoodikat kui ka erivajaduste käsitlemist;</p>

	<ul style="list-style-type: none">- Õppes on sisse viidud kulupõhine rahastusmudel, mis võimaldab nii individuaalõpet kui ka õppeaja pikenemist seoses haigusjuhtude vms; rahastusmudel sisaldab nii võimaluste loomist praktiliseks väljaõppeks töökohtadel esmases kutseõppes kui ka töökohapõhist väljaõpet täienduskoolituse näol;- Kutseõppe väljundiks on nii avatud tööturg kui ka kaitstud töö teenus (Töötukassa, SKA);- Kutseõppe viiakse läbi kutserehabilitatsiooni põhimõtteid järgides. Õpe algab eelkutseõppega, mis võib kesta kuni aasta (Astangu näide). Kutseõppe jooksul viiakse läbi töövõimekustestid, mis on aluseks individuaalsete õppekavade loomiseks. Töötukassal puudub seega vajadus kutseõppe läbinutele uuesti töövõimekustesti läbi viia;- Lävendipõhine kutseõpe on viidud ühtlasesse süsteemi, kus TÕK õpilaste „tuleb hästi toime“ õpitulemus on võrdsustatud LÕK õpilase lävendiga. LÕK kutseõppuri hinne „5“ on aga tavakutseõppuri lävendiks.- Lõputunnistusega kaasneva karjääriplaani loomisel on osalenud nii KOVi kui ka Töötukassa esindajad, õppuri edasine tegevus vahetult peale kooli lõpetamist on kokku lepitud KOVi, Töötukassa, õppuri ja lapsevanema/hooldajaga;
--	---

- Kool omab ülevaadet õpilaste edasisest käekäigust, seda infot arvestatakse järgmiste karjääriplaani koostamiste juures.

- On loodud täiendkoolituste õppekavad ning on olemas riiklik koolitustellimus nende läbiviimiseks.

Terviklahendus

- Vaimse tervise probleemidega õpilane tavakoolis (toetus õpetajale, õpilasele, teistele õpilastele)

-Keskkooli-järgne (EKR tase 5) õpe individuaalsemaks, rahulik tempo, arvestatakse tähtaegadega, paindlik suhtumine

b. Riik töötav välja kutsed EKR tase 2-1 vähemalt 10 eri töövaldkonnas ja loob võimalused neid omandada kutseõppes
Nimekiri võimalikest erialadest on saadetud juba HEV kutseõppe nõukogule

c. Kutseõpet toetavad teenused on finantseeritud riigi poolt.

- Õpilaskodu teenus;

- Kutserehabilitatsioon;

- Tugiisiku teenus.

Pere (vajadusel KOVi abil) kanda jääb hoolitseda selle eest, et õppur jõuaks õigeks ajaks kooli ning tal on olemas ka transport koju tagasi.

d. Õpe toimub tava(kutse, kõrg)koolides
-Koolid on huvitatud HEV õpilastest ja õpilasarühmadest, HEV õpilane on oodatud

	<p>kutseõppesse ja kõrgharidusõppesse nagu iga teine õpilane. Riik on kohustatud vastavalt erinevatele alusdokumentidele looma võimalused TÕK kutseõppeks, kool, nn. tavaõpilased ja õpetajad on selleks valmis. Riik loob võimalused ka psüühikahäirega inimeste kõrgharidusõppeks (IÕK).</p> <p>e. Elukestev õpe, VÕTA süsteemi sisseviimine erivajadustega inimeste programmi, portfoolioõpe - HEV õpilastele on kohandatud erinevad õppevormid ja õppeviisid.</p> <p>f. Paindlikud võimalused psüühikahäirega inimestele kõrghariduse omandamisel - Meeskonnatöö mittekasutamine; - Individuaalne lähenemine õppeaja osas</p> <p>g. võimalused olla kaasatud informaalsetesse ja mitte-formaaltesse õppeprogrammidesse. Näiteks Euroopa noorte programmides on nii spetsiaalselt erivajadustega noortele mõeldud initsiatiivid kui projektid, kus sellised noored on kaasatud.</p>
<p>6. TÕÕ</p> <p>a. Võimalus töötada osalise tööajaga- vastavalt võimetele;</p> <p>b. Võimalus omandada ametialane väljaõpe, saada täiendkoolitust;</p> <p>c. Praktikavõimalused ettevõtetes;</p>	<p>a. Kogukonnas teenuse osutamise raames väheneb suletud töökeskuste osa, vähendamaks eraldatust.</p> <p>On loodud lihtsustatud tingimused ettevõtjatele, mis võimaldavad pakkuda tööd või tööturuteenuseid oma firmades. Tööturuteenuste osutamisega kaasnevad hüved:</p>

<p>d. Erinevad töötamist toetavad teenused (jätkuvalt läbi tööalase karjääri);</p> <p>e. Tööandjad on informeeritud, motiveeritud, olemas on toetussüsteem (raha, inimressurs)</p> <p>f.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tööjõumaksude vähendamine; - Vahendid töökeskkonna kujundamiseks; - Nii HM kui SM võimaldavad lisatasusid erivajadustega inimeste juhendajatele pidevalt. - Kindlaksmääratud õigused ja kohustused nii töövõtjale kui tööandjale; <p>b. Võimalus omandada vastav väljaõpe ja saada täiendkoolitust</p> <p>On loodud kutsestandardid (tase 2) vähemalt kümnel erialal HEV õpilastele. Standardid on valminud koostöös erialaliitude/kutse omistajatega. Väljaõpe sisaldab praktikat tegelikel töökohtadel. Kutsekoolid ja koolitusfirmad on loonud täienduskoolituse õppekavad nii töökohapõhisele õppele kui ka.</p> <p>Psüühikahäirega inimestele võimaldatakse paindlikku koolisüsteemi nii esmases kutseõppes, täiendõppes kui ka ümberõppes. Paindlikkus sisaldab:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paindlik õppeaeg - Individuaalõpe <p>c. Erinevad töötamist toetavad teenused ja tugiteenused, jätkuvalt läbi karjääri.</p> <p>Töötamist toetavaid teenuseid on võimalik kasutada avatud tööturul töötades. Võimalus töötada osalise tööajaga lähtuvalt individuaalsetest võimetest. Pikaajalisel kaitstud töö teenusel on inimestel võimalus säilitada ja arendada töösuksi määramatu aja vältel. Teenuste kaudu reguleeritakse pikaajalisel haiguslehel olevate töötajate tööle naasmise protsessi ja töökoha säilitamist haigushoogude perioodil.</p>
--	--

	<p>Tugiteenused hõlmavad otseselt tööga mitte seonduvaid tegevusi, loodud on töötajat toetav võrgustik.</p>
<p>7. ÜHISKOND</p> <p>a. Informeeritus, arvestatakse puuetega inimeste eripäradega-puudega inimene võib sirge seljaga mööda küla või linna ringi käia ilma, et teda mõnitataks;</p> <p>b. Inimene ei pea varjama, häbenema, samas ka mitte afisheerima oma erivajadusi tööl, koolis, vabal ajal– mitte kusagil.</p>	<p><u>Juurdepääsetavus avalikele ja ärilistele teenustele, väärikus, ühiskonna teadlikkus</u></p> <p>Psüühilise erivajadusega inimene saab kasutada avalikke teenuseid moel võimalikult iseseisvalt. St et klienditeenindajad oskavad suhelda erivajadustega inimestega ning teenindusprotsessid on üles ehitatud arvestades erivajadustega inimeste vajadusi. Ühiskonna teadlikkus vaimsest tervisest. Väärikus, psüühilist haigust ei tuleks varjata. „Haiguste trepi“ kaotamine.</p>
<p>8. ÕIGUSTE KAITSE</p> <p>a. Teadlikkus puuetega inimeste seisukohtadest ja rahulolust teenustega (kliendiküsitlused)</p> <p>b. Eestis on tagatud kõikide inimese põhiõigused, toimub pidev järelevalve õiguste rikkumiste osas;</p> <p>c. Puuetega inimeste suurem teadlikkus oma õigustest, kuidas enda eest seista;</p> <p>d. Toimiv ja isiku elukvaliteedi tõusule orienteeritud eestkostesüsteem.</p>	<p>Psüühilise erivajadusega inimesele on loodud võimalused ja süsteemid, mis ananvad talle võimaluse teha oma valikuid ise või osaleda valikute tegemisel. Tal aidatakse valik teha ning iseseisev valikute tegemise õigus on piiratud iga konkreetse valiku puhul eraldi (mitte ei ole nii, et kas üldse ei ole õigust valikuid teha või kõiges on õigus valikuid teha).</p>
<p>9. RIIKLIKU TOETUSSÜSTEEMI MUDEL</p>	

<p>a. Riigi ja KOVi kohustused ja vastutus inimese ees on määratletud;</p> <p>b. Toimiv teenuste, toetuste rahastus-süsteem, eestkotesüsteem;</p> <p>c. Kontrollimine riigi poolt.</p>	
<p>10. PERE TOETAMINE</p> <p>a. Nõustamine ja jõustamine;</p> <p>b. Pere saab aru, mis toimub ja on ette valmistatud;</p> <p>c. Erihoolekandeteenuste süsteem kodukohas on piisav, et lapsevanem(ad) saaksid tööl käia;</p> <p>d. Võrdluses tavaperega ei ole puudega lapse pere elus midagi eriliselt teistmoodi;</p> <p>e. Võrgustik on aktiveeritud;</p> <p>f. Võimaldatud on hooldamine, päevahoid, „riiklik“ intervallteenus;</p> <p>i. Toetav naabruskond ja kogukond – seda aitab luua kohalik sotsiaaltöötaja;</p>	<p>Puudega lapse sündides ei tohiks võrdluses tavaperega pere elus midagi eriliselt teistmoodi olla. Mõlemal vanemal säilib võimalus nii täistööajaga tööl käia kui ka vaba aega omada, „kui nad seda soovivad“. Samas on võimalus ka ühel vanemal koju jääda koduseks, säilitades sealjuures oma tugiteenused täies mahus, kaotamata enda sissetulekus. Vanaemad ja vanaisad saavad sealjuures ka oma elu elada.</p> <p>Kui selgub, et laps sünnib puudega või pereliige haigestub, siis asub KOV rakendama väljatöötatud toetusmehhanismi, mis sisaldab:</p> <p>Pere nõustamist ja koolitamist terve elukaare jooksul. Selle tulemusena on pere teadlik pereliikme erivajaduse olemusest ning oskab neid vajadusi arvestada. Niisamuti on pere teadlik kõikidest toetustest nii KOV-i kui ka riiklikul tasandil. Pereliikme täiskasvanuks saamisel tutvustab KOV edasise hariduse, töö ja erihoolekandeteenuste võimalusi;</p> <p>Väljaspool peret tugivõrgustiku toimimist;</p> <ul style="list-style-type: none"> - inimese vajaduste kaardistamist ning nende vajaduste rahuldamist; - hoolduse ja lapsehoiu võimaldamist;

KOV (sotsiaaltöötaja) on loonud inimese elukoha piires keskkonna, kus kogukond on teadlik erivajaduste olemasolust ning kogukonna tasemel on olemas pere mõistmine ja toetamine.

Teadvustatakse, et erivajadustega täiskasvanud inimene on inimene nagu iga teine, mitte enam laps. Erivajadusega inimesel aidatakse toime tulla küsimustega nagu:

- kas mina kunagi lapsi saan?
- Abiellumine ja kooselu;
- Seksuaalelu.

Nende küsimustega tegeleb nii teenusepakkuja kui ka pere.